

Солун 1925 чылдың август 31-де үнүп этелээн

ШЫН

№ 169 (14891) 1992 чылдың сентябрь 2, среда Сөлүнгө ат салган шагы 22.30. Чагылдар өртөө 10 коп. Сазар өртөө 1 рубль.

Тыва Республиканың Президентизинин эрге-хоойлу айтырыгларынын талазы-биле Тыва Республиканың Дээди Совединге албан-ёзунуң тускай төлөөлекчизинин дугайында

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ПРЕЗИДЕНТИЗИНИҢ ЧАРЛЫЫ

1. Тыва Республиканың Президентизинин өтөөлекчизи Александр Санжасан Ооржакты Тыва Республиканың Президентизинин эрге-хоойлу айтырыгларынын талазы-биле Тыва Республиканың Дээди Совединге албан-ёзунуң тускай төлөөлекчизин кылдыр томулар.

МАЛ ЧЕМИ: байдал кандыгыл?

ЭРЗИНИҢ ШЫНААЛАРЫНДА

Мал чемириниң белеткелдиги, бо чымыштыг иш Эрзининиң шынааларында, хемисе ушнарда база шапкыччыл. «Мөре» совхозта Сын-Мыйыс сут-баран ферманың ажыл-ишчилери Тес-Хемниң кыдында шынааларда ситенин кезип, ону бөдүн, сарааттап турарлар.

Мал чемединиң чымыштыг иш Эрзининиң шынааларында, хемисе ушнарда база шапкыччыл. «Мөре» совхозта Сын-Мыйыс сут-баран ферманың ажыл-ишчилери Тес-Хемниң кыдында шынааларда ситенин кезип, ону бөдүн, сарааттап турарлар.

Олар баштайгы хүнерде өсө тонна мал чемин белеткеш. Аңыра кыдыга, сези тонна аждар кылдыр сорулган сабын, бир демик, жүжүшүшүнүн ажылдап турарлар.

Ферманың чымыштыг иш Эрзининиң шынааларында, хемисе ушнарда база шапкыччыл. «Мөре» совхозта Сын-Мыйыс сут-баран ферманың ажыл-ишчилери Тес-Хемниң кыдында шынааларда ситенин кезип, ону бөдүн, сарааттап турарлар.

Районнарда дүжүт ажаалдазы

БАШТАЙГЫ ТОННАЛАР

ШАГААН-АРЫГ. Улуг-Хем районунд ажыл-агыйларда бо хүнерге чедир чыгыс Түлүш Кеңел-оод атыг совхоз күүкү дүжүт ажаалдазын чө кирген болуп турар.

Салас салыры бо хүнерде уламчылап турар. Он чартым кылдыгын. Билдиг-лаа болза сөөлү үедө уламчылап турар чыгар кээдө ишчилерге мал чема белеткээрине улуг шыктыкташынын болдуруп турар.

Билдиг-лаа болза улут-кемчилер малга четкер ишчилердин чемирин белеткел адыр дээш бугу аргаларын ажылдап турар дээрин районун кээдө ажыл-агый өргөдөлини социалистеринин бирээс Орлан Санжатович Дюбров редакцияга телефон-биле дынайткан.

УШТУҢ БИР КЕЗИНН КЫЛГАН

ЭРЗИН. Районунд кээдө ажыл-агый өргөдөлини экономика Олыга Кезиктеңин дынаштып турарың бугулар алырга, район мал чема белеткээриниң планын август 31-ге чедир күтлө 28 хуу күссөдүн алган болуп турар.

А «Марс» совхозунд дөвкөөрине бо чыгыс ситенин шырбиди шоолу үмүзүнүнүн ажыл-агыйын ситенилерин Танылан мал чема белеткел турар. Билдиг-лаа болза оо совхозтун ситени белеткеедини темпери өскөккөрөн кошкан болуп турар дээрини өңөөлүсүстү дөвкөөрине аждыгын сөөлү үедө чык-чыккык үлүг моондукту болдуруп турар апарган.

АМ-ДАА ШУУДАВААН

ТЭЭЛИ. Бай-Тага районунд совхозтарынын ажыл-ишчилери бо хүнерде колдуу-ла мал чемини белеткелинде хаара туттуган. Бо чылдан район ниеттен-биле 11 муң 173 тонна ситенин белеткээр ужурада. Бо хүнерге чедир 3115 тонна ситени белеткештиген болгаш ону күргөткөдөн, сарааттаган. Совхозтардан «Тээла» болгаш «Бай-Тала» планын барык уштуң берип күссөдүн алган. А «Муриака», «Иккыл-Даг» ба-ва «Кара-Ход» совхозтар конун мал чемини белеткелдине хаара тудар, организастык ажылдарын чорудар талазы-биле кожулап, кошкан ажыл-даа турары сараатталардан иткен.

АЖЫЫН БОДААР БОЛЗА...

Эрткен пятинчада Тыва Республиканың харылзаа болгаш информатикаың «Россия-Свезия» фирманың курне бүдүрүлгезинге парлага конференциясы болган. Тываның харылзаа бүдүрүлгезинин чыдаа-кылган Италиниң «Италтел» фирманың төлөөлери август 26-да Тывага ужураа челин келген. Даштын азымчаларың Тывага келген кол сорууларын чурттар, хоорайлар арзынын база хоорайлар итинин харылзаа объектилерин биствя республикка тудуру бээр талазы-биле боттарынын ады-дузазын чедери. Хоорайлар арзынын харылзаа объектилерин телефон станцияларын радио-релдиги, кабель шүгүмүрү дээш, түдүк болгудег ажылдарын кылдыр болупун даштын азымчалар сарал-дан турар. Италиниң иткен специалистер бо объектилерин чүтлө түдүк бээр эвес, харылдаа ол түдүкларын узуу хүссөдө ажал, он чорумчалык ажылдарын хандырып болупун алаар турар.

Тываның электир четкилеринин «Кэа-Хем» хөмүрдеш разрезини төлөөлери, республика солундарынын, радио болгаш телевиденинин журналистери киришкен.

Парлага конференциясы

чыкылдарын таныштыргаш, Италиниң харылзаа чыдарыны калы ажылдакчыларын кайи кире ажылдакчыларын аа болурусу тодаргай чыккык турган. Бо фирма итиң биске кылдыр бээр деп турар чүдөдөринин ажыкы болгаш болдуруска, биске ажыкы болгудег чүдүлдер хай бооп турарын ол чүтгө-лаан. Шынал-ла, калды-лаа бүдүрүлгелеринин калдык чүтү релно-тефон харылдаа-лыг болуусураы чүтгөжөк Рынчк харылдаарынче шыкылгенин бо берге үезинде шапкыччыл харылдаа-

кылдырткан апар хире аргаш-шыңээ бүдүрүлгезинде бар бээ Балдыры кошкан, айка-көриңи талазы-биле бергелди, турган, шак индиг радиопараагынын ады үезинде харылдаа чок калып амыдырап-чурттаарыл? — деп, Д. Б. Чоксум чүтгө-лаан. Республиканың харылзаа бүдүрүлгезинин удуруткучулары моон мурунда кылгын турган. Муң номердик телефон станциязын туткан дээш үш миллион доллар төлөөр деп олар ителде салган. Бичангаш олар-биле дугуржулаан чүтү-дө бундиги барганын Д. Б. Чоксум база чүтгө-лаан.

Италиян харылзаа чыдарыны калы ажылдакчыларын кайи кире ажылдакчыларын аа болурусу тодаргай чыккык турган. Бо фирма итиң биске кылдыр бээр деп турар чүдөдөринин ажыкы болгаш болдуруска, биске ажыкы болгудег чүдүлдер хай бооп турарын ол чүтгө-лаан. Шынал-ла, калды-лаа бүдүрүлгелеринин калдык чүтү релно-тефон харылдаа-лыг болуусураы чүтгөжөк Рынчк харылдаарынче шыкылгенин бо берге үезинде шапкыччыл харылдаа-

ужураат бис. Он бугу өртөө делдир эгиттинин келер болган харылдаа арыг орудга берип эгелдей бээр дээринге бүтүрээр мен. Рынчк харылдаарынын ады үезинде харылдаа чок калып амыдырап-чурттаарыл? — деп, Д. Б. Чоксум чүтгө-лаан. Республиканың харылзаа бүдүрүлгезинин удуруткучулары моон мурунда кылгын турган. Муң номердик телефон станциязын туткан дээш үш миллион доллар төлөөр деп олар ителде салган. Бичангаш олар-биле дугуржулаан чүтү-дө бундиги барганын Д. Б. Чоксум база чүтгө-лаан.

Италиян харылзаа чыдарыны калы ажылдакчыларын кайи кире ажылдакчыларын аа болурусу тодаргай чыккык турган. Бо фирма итиң биске кылдыр бээр деп турар чүдөдөринин ажыкы болгаш болдуруска, биске ажыкы болгудег чүдүлдер хай бооп турарын ол чүтгө-лаан. Шынал-ла, калды-лаа бүдүрүлгелеринин калдык чүтү релно-тефон харылдаа-лыг болуусураы чүтгөжөк Рынчк харылдаарынче шыкылгенин бо берге үезинде шапкыччыл харылдаа-

ЧАА ОРУК БОЛУР ЧЕТКЕН

Мөңгү-Тага районунд «Мөген-Бүрен» совхозунунд дөвкөөрине машина-бадгаат биле ол-бо черлерге чорутурук чирин дына шаптарая-зынын, хая-лаштыг болгаш каалыр-берт чер. Чикээ, Мөген-Бүрен бажыла берги болгаш бешки бригадаларын малчынырын биле чылымы дайга берге чер-ле болгай. Орук аайы-биле хемини терен сугларын беш-алды-лаа катар бежер. Ол совхоз турчп келген үезин иштинде машина-техниказын калды катар сугга дүжүрүп, түрөөнөр хай. Бо оруку аштан арыг-лааш, кылдып адыр дугайында чүтгө калды чылымы иштинде үрүлүчүлөп келген. Чогумун бичангаш тракторист Алы-бол Чазырынович Кара-Сал бо чылын совхозтун дөвкөөн-нияз-биле чү оруку аштан арыглар дугайында дугур-жуга кылдып, керээ чарган. Бичангаш баштайгы-ла орук-тун аштыг кийи бешп арай деп эрттер берге келээ. — Дор-ра-Даг баарыла ийи километр челе терде невен арыг-лап, чазоп адыр сорулданы салган. Ол участотку кылдып адыр болза, кыжын болган чылын-даа ол чер-биле үркөчк харылдааны болуу алаар. Чүтө дээрге чыккан терен хем-нер-даа, а кыжын—булуң-дошдаа кешпес алаар.

Алдын-оол Кара-Салдын дөрт кижилер бригадазын бо чыдык моңг эгезинде Дорра-Даг баарында Сервал-Кара-Сут аксылдан эгелешч, ол кадыр берт участоткун ач чери-неге челир аштан челе бергенер. Ам Калдурер-Даш деп черге хемид кижилер көвүрүт чыккан-ла, Мөген-Бүрен бажына автомобильдер хостуд чедип турар алаар. Ам бешини автомобильдер чорутуруп апарган. Калдурер-Даш көвүрүпун Салчык Балдаа баштан бригада түдүк эгелээр деп турар. Кара-Салдын бригаданың азыл машина-техника-даа чок. Оларга бер Т-170 трактор, ГАЗ-53 автомобиль болгаш чер кызыл, үстөрөк ЮНЗ трактор-ол-ла. Техника эгезин-лаа болза, бригаданың кижигүрүлери Мокур-оол Иргит, Алып-оол Хертен, Виктор Кара-Сал олар тыбыгылар ёзу-биле кызыл-ла ажылдаш, индиг Улут үдүлөн бүдүргө-нер-лар.

Мөңгү-Тага район.

ВАСИШГОН

ВАСИШГОН. Биствин калды ажылдакчыларын кайи кире ажылдакчыларын аа болурусу тодаргай чыккык турган. Бо фирма итиң биске кылдыр бээр деп турар чүдөдөринин ажыкы болгаш болдуруска, биске ажыкы болгудег чүдүлдер хай бооп турарын ол чүтгө-лаан. Шынал-ла, калды-лаа бүдүрүлгелеринин калдык чүтү релно-тефон харылдаа-лыг болуусураы чүтгөжөк Рынчк харылдаарынче шыкылгенин бо берге үезинде шапкыччыл харылдаа-

ВАСИШГОН. Биствин калды ажылдакчыларын кайи кире ажылдакчыларын аа болурусу тодаргай чыккык турган. Бо фирма итиң биске кылдыр бээр деп турар чүдөдөринин ажыкы болгаш болдуруска, биске ажыкы болгудег чүдүлдер хай бооп турарын ол чүтгө-лаан. Шынал-ла, калды-лаа бүдүрүлгелеринин калдык чүтү релно-тефон харылдаа-лыг болуусураы чүтгөжөк Рынчк харылдаарынче шыкылгенин бо берге үезинде шапкыччыл харылдаа-

ВАСИШГОН. Биствин калды ажылдакчыларын кайи кире ажылдакчыларын аа болурусу тодаргай чыккык турган. Бо фирма итиң биске кылдыр бээр деп турар чүдөдөринин ажыкы болгаш болдуруска, биске ажыкы болгудег чүдүлдер хай бооп турарын ол чүтгө-лаан. Шынал-ла, калды-лаа бүдүрүлгелеринин калдык чүтү релно-тефон харылдаа-лыг болуусураы чүтгөжөк Рынчк харылдаарынче шыкылгенин бо берге үезинде шапкыччыл харылдаа-

ВАСИШГОН. Биствин калды ажылдакчыларын кайи кире ажылдакчыларын аа болурусу тодаргай чыккык турган. Бо фирма итиң биске кылдыр бээр деп турар чүдөдөринин ажыкы болгаш болдуруска, биске ажыкы болгудег чүдүлдер хай бооп турарын ол чүтгө-лаан. Шынал-ла, калды-лаа бүдүрүлгелеринин калдык чүтү релно-тефон харылдаа-лыг болуусураы чүтгөжөк Рынчк харылдаарынче шыкылгенин бо берге үезинде шапкыччыл харылдаа-

КУЗЭЭР БОЛЗА

Республикка мал чеминиң белеткелдине дугайында Көдөө ажыл-агый министрстворунун дынаамдарын көөрге, ажыл-агыйларын бүтүдөккө байдал ажак чыгар болгудег, Алаа чыдагынаар-ла кой чүтгө-лаан. Алаа чыдагынаар-ла кой чүтгө-лаан. Алаа чыдагынаар-ла кой чүтгө-лаан. Алаа чыдагынаар-ла кой чүтгө-лаан. Алаа чыдагынаар-ла кой чүтгө-лаан.

агуст 20 үезинде ле адыр күүссөдү. А оларын ко-дөө ажыл-агый министрстворунун дынаамдарын көөрге, ажыл-агыйларын бүтүдөккө байдал ажак чыгар болгудег, Алаа чыдагынаар-ла кой чүтгө-лаан. Алаа чыдагынаар-ла кой чүтгө-лаан.

ВАСИШГОН. Биствин калды ажылдакчыларын кайи кире ажылдакчыларын аа болурусу тодаргай чыккык турган. Бо фирма итиң биске кылдыр бээр деп турар чүдөдөринин ажыкы болгаш болдуруска, биске ажыкы болгудег чүдүлдер хай бооп турарын ол чүтгө-лаан. Шынал-ла, калды-лаа бүдүрүлгелеринин калдык чүтү релно-тефон харылдаа-лыг болуусураы чүтгөжөк Рынчк харылдаарынче шыкылгенин бо берге үезинде шапкыччыл харылдаа-

ВАСИШГОН. Биствин калды ажылдакчыларын кайи кире ажылдакчыларын аа болурусу тодаргай чыккык турган. Бо фирма итиң биске кылдыр бээр деп турар чүдөдөринин ажыкы болгаш болдуруска, биске ажыкы болгудег чүдүлдер хай бооп турарын ол чүтгө-лаан. Шынал-ла, калды-лаа бүдүрүлгелеринин калдык чүтү релно-тефон харылдаа-лыг болуусураы чүтгөжөк Рынчк харылдаарынче шыкылгенин бо берге үезинде шапкыччыл харылдаа-

ВАСИШГОН. Биствин калды ажылдакчыларын кайи кире ажылдакчыларын аа болурусу тодаргай чыккык турган. Бо фирма итиң биске кылдыр бээр деп турар чүдөдөринин ажыкы болгаш болдуруска, биске ажыкы болгудег чүдүлдер хай бооп турарын ол чүтгө-лаан. Шынал-ла, калды-лаа бүдүрүлгелеринин калдык чүтү релно-тефон харылдаа-лыг болуусураы чүтгөжөк Рынчк харылдаарынче шыкылгенин бо берге үезинде шапкыччыл харылдаа-

ВАСИШГОН. Биствин калды ажылдакчыларын кайи кире ажылдакчыларын аа болурусу тодаргай чыккык турган. Бо фирма итиң биске кылдыр бээр деп турар чүдөдөринин ажыкы болгаш болдуруска, биске ажыкы болгудег чүдүлдер хай бооп турарын ол чүтгө-лаан. Шынал-ла, калды-лаа бүдүрүлгелеринин калдык чүтү релно-тефон харылдаа-лыг болуусураы чүтгөжөк Рынчк харылдаарынче шыкылгенин бо берге үезинде шапкыччыл харылдаа-

ВАСИШГОН.

Гимн төлөвилелинге

хамарыштыр

Тыва Республиканын Гимн төлөвилелинге даяарыштыр баяндаларың чыгаргычлар, композиторлар солун аринда...

Тыва Республиканың күрүне йөрээли

Сөзү Бюро Сюа Чюдюктуу. Алгазы Сюа Бюренин.

Музыка score for the hymn 'Tыва Республиканың күрүне йөрээли'. Includes lyrics and musical notation.

(Улачымы, Эгеэн 159, 161, 163, 166 «Шында».)

Бир катар өөреникчилерин берээм. Буддадан айтырган: «Ириванага четкен...»

жымдаас, еске кижилер дээш сагыш ховарын сүмөс-леп турган. Оон каадыла багай чүве тээрүп турар хай-ба...

ашы-таныштыга едерги, — оролашканы, — дүрүмтүзүн эр-херээр-жен харылажымгазы.

ЭМНЕТТИНМЕС ААРЫГЛАР ТУРБАС

Бо чыдыш июль 21-де Наташа Иванова-биле «Буурел-диг эмнетиин» деп интервью номчуучуларын сонургалган...

аарыг кижилерге боттуг дуза бербей турар болгай. Оонко-логиянын термин дээр эмнетиини турбас-ла, чүге дээш ол аарыглар шык-буру...

ЧАРЛАЛДАР БЮРОЗУ

«Азия-Тур» деп каттышкан бодурлугениң чанында ГРАФ деп компаниянын фильмалы тамнаал кылган болган пар...

КОЖАЛАРНЫҢ КОНЦЕРТИ

Республиканын уаучу уран чогаалдык төвүнге сентябрь 3-те 18.00 шакта Уса-Нур аймактың «Дорон-Обро» (Дөрт төрөл Бөвүк) деп ансамблинин концерти болур.

«УЖУК» ЧАЛАП ТУР

Тыва национал топ, янзы-бир төртөр даарал, чавага сымрып, даарал, чини дилеп өөренип күзүлдиг кижилерин «Ужук» биче бодурлуге чалап тур. Өөредилгеге ажыглар материалды боду эскээр.

БАЙДАЛ ТААРЫМЧАЛЫГ БОЛЗА

Улап-Улазның культура ин-ститудуун гашы салбырын дооскан мен. Бо хүннерде Кызыл районун «Шамболды» совхозта уругларнын музыка шкolasында ажылап тур мен.

— Бир арга бар, ол чорук аарыг кижиден бурун тусалды чорукту негээр. Мен оон байдалы-биле танышым алган, анаа онаалга бээр мен, ол оун күөөдөр азы күөөст-пес-лаа болза, Алыткан оун-саала ол менээ келеш, оун-чаа онаалга алыр.

— Силернин аргачарын ба-дыткаар ыдыг түнсүлдер бар бе? — Бар болбайн канчаар. Оларнын аразындал кол-ла чүве — кижилер-дир, бистин дүзүлгө турбаан болза, олар дүзүлгө турбастар ылык.

КИНО СЕНТЯБРЬ 21-ДЕ «НАВЫРАЛ»: «Герои ада»

Кызыл хоорай, Красноармейская, 100. Индекс 667000. РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ: Н. С. Базыр (тормос-салагалы секретарь) А. С. Дембинов (кол ссазакторун ораакчызы) В. М. Сат, К. К. Сат (кол редакторун ораакчызы) Ш. М. Суван, Н. С. Эргел.